

Raqamli iqtisodiyotda xizmat ko‘rsatish sohasining rivojlanishi

Ulugmurodov Farxod Faxriddinovich

SamISI “Raqamli iqtisodiyot” kafedrası assistent stajyori

farkhod1808@gmail.com

Shodiyev Fazliddin Qalandar o‘g‘li

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti Iqtisodiyot fakulteti talabasi

Qurbonov Tolmasjon Namoz o‘g‘li

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti Iqtisodiyot fakulteti talabasi

Keldiyeva Gulida Boymurod qizi

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti servis fakulteti talabasi

Annotatsiya. Maqolada raqamli iqtisodiyot sharoitida turizm bozorini rivojlanishi shu bilan birgalikda uy-joy kommunal xizmat ko‘rsatish tizimida raqamli o‘zgarishlar yoritib berilgan. Turli xil bronlash tizimlari, virtual tizim turizm sohasini rivojlantirish va raqamlashtirish o‘rganilgan. Transport xizmatlaridagi elektron tijorat va xizmat ko‘rsatish sohasi muammolari o‘rganilgan va tahlil qilingan.

Kalit so‘zlar. Turizm, turist, virtual tizim, turli xil bronlash tizimlari (CRS), Fidelio tizimi, Nimeta tizimi, yandex taxi.

Kirish. Xizmat ko‘rsatish sohasining ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi o‘z mazmuniga ko‘ra turmush farovonligi va uning sifatini oshirish, zamonaviy tarmoqlarning shakllanishi bilan bog‘liq bo‘lgan inson kapitalini rivojlantirish uchun maqbul shart-sharoitlarini yaratish, mehnat taqsimotining nisbatan yuqori darajasini ta‘minlash bo‘yicha xo‘jalik faoliyatining turli yo‘nalishlarini qamrab oladi.

Iqtisodiyotning transformatsiyalashuvi sharoitida xizmatlar sohasi iqtisodiy jihatdan sanoat ishlab chiqarishiga qaraganda ancha samaralidir, chunki xizmatlar sohasida boshlang‘ich faoliyatni amalga oshirish kamroq mablag‘larni talab qilib, kapitalning aylanish tezligi ancha yuqori hisoblanadi. Hozirgi vaqtda iqtisodiyotning transformatsiyalashuvi sharoitida xizmat ko‘rsatish korxonalarini doimiy tarzda barqaror rivojlanishi hamda xizmat ko‘rsatish intensivligini ta‘minlashda samaradorlikni oshirishning ijtimoiy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish alohida dolzarb masala hisoblanadi. Shunga ko‘ra, xizmat ko‘rsatish korxonalarini faoliyatining samaradorligini oshirish hamda ular faoliyatining ijtimoiy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirishda mehnat jarayonlari intensivligi va mehnat unumdorligini oshirish resurslardan samarali foydalanish, mehnat faoliyati samaradorligini ta‘minlash, ko‘rsatilayotgan xizmatlar sifati va

natijadorligini oshirish, iste'molchilarning talab va ehtiyojlarini to'liqroq qondirish bilan bog'liq masalalar soha rivojlanishining muhim muammolari hisoblanadi.

Adabiyotlar tahlili. Faoliyat yuritayotgan korxonalar va tashkilotlar tomonidan innovatsion texnologiyalardan foydalanish va ko'rsatilayotgan xizmatlar ro'yxatini kengaytirish kelgusida ish o'rinlarini ko'paytirish va aholi farovonligini oshirishga yordam beradi.

2022-yil 1-oktabr holatiga viloyatimizda jami faoliyat ko'rsatayotgan korxonalar va tashkilotlar soni 31,2 mingtani tashkil etdi, ulardan 19,8 mingtasi iqtisodiy faoliyat turi xizmatlar sohasiga to'g'ri kelib, jamiga nisbatan 63,6 % ga yetdi. Ularning o'sishi 13,9 % ga ko'paydi.

Zamonaviy tadbirkorlik ommaviylashmoqda, bu birinchi navbatda xizmat ko'rsatish sohasini rivojlanishiga, ushbu sohada kichik tadbirkorlik sub'ektlari faoliyat yuritishi uchun yaratilgan imkoniyatlar bilan bog'liq. Kichik tadbirkorlik sub'ektlarining aniq miqdoriy ustunligi ushbu sohaning o'ziga xos xususiyati hisoblanadi. Xizmatlar ko'rsatish sohasida faoliyat ko'rsatayotgan korxonalar va tashkilotlar umumiy sonining 15,0 mingtasi yoki 75,6 % kichik tadbirkorlik sub'ektlari hisobiga to'g'ri keladi.

2022-yil 1-oktabr holatiga faoliyat ko'rsatayotgan kichik tadbirkorlik sub'ektlarining umumiy sonida iqtisodiy faoliyat turi xizmatlar sohasi bo'lgan korxonalar va tashkilotlarning ulushi 57,1 % ni tashkil etdi. Ularning soni o'tgan yilga nisbatan 2,3 mingtaga ko'payib, o'sish sur'ati 17,6% ni tashkil etdi.

2022-yil 1-oktabr holatiga, xizmatlar sohasida faoliyat ko'rsatayotgan korxonalar va tashkilotlar tarkibida savdo faoliyati bilan shug'ullanuvchi korxonalar va tashkilotlar (40,9 %) yuqori ulushni egallaydi. Yashash va ovqatlanish xizmatlarini ko'rsatuvchi korxonalar va tashkilotlarning ulushi 7,6 % ni tashkil etdi. Tashish va saqlash faoliyati bilan shug'ullanuvchi faoliyat ko'rsatayotgan korxonalar va tashkilotlarning xizmat ko'rsatish sohasidagi korxonalar va tashkilotlar umumiy sonidagi ulushi 6,1 % ni tashkil etdi. Sog'liqni saqlash va ijtimoiy xizmatlar sohasida faoliyat ko'rsatayotgan korxonalar va tashkilotlarning ulushi 3,6 % ni tashkil etdi.

Axborot faoliyati bilan shug'ullanuvchi va aloqa xizmatlarini ko'rsatuvchi korxonalar va tashkilotlarning ulushi 2,8 % ga teng bo'ldi.

Baholash o'rniga xizmat ko'rsatish korxonasida auditorlik tekshiruvidan foydalanish mutlaqo noto'g'ri qadam hisoblanadi. Shuning uchun auditorlik tekshiruvi baholash o'rniga emas, balki baholash bilan birga o'tkazilishi kerak. Keyingi ishlar jarayonida korxonalar uchun mol-mulkni sotishga zarurat tug'ilishi mumkin. Shu munosabat bilan ushbu mol-mulkni baholash zarur bo'ladi. Bundan tashqari, xizmat ko'rsatish korxonasini rivojlantirishda investitsiya loyihalarini

baholash va biznesni rejalashtirish bo'yicha bilimlar talab etilishi mumkin. Shunday qilib, iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida xizmat ko'rsatish korxonasini transformatsiyalash (qayta tarkiblash) uchun baholash ishlarining aniq bajarilishini ta'minlash lozim.

Korxonalarni transformatsiyalash (qayta tarkiblash) ishlari, faqat ularda korxonaning va tegishli bozor infratuzilmasining mutaxassisleri ishtirok etgan taqdirda, bajarilishi mumkin, transformatsiyalash (qayta tarkiblash) dasturining ishlab chiqilishi natijasida esa, xizmat ko'rsatish korxonasining nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy, ma'naviy maqom yo'nalishlari aniqlanadi.

Korxonalarni transformatsiyalash mehnat taqsimoti va xizmat ko'rsatishning ixtisoslashuvini ta'minlagan holda, ishlab chiqaruvchilar va ularning ishlab chiqargan mahsulotlaridan bahramand bo'luvchilar, ya'ni, iste'mol qiluvchilarning manfaatlarini inobatga oluvchi yagona konsepsiya doirasida amalga oshirilishi lozim. Mintaqalarda transformatsion jarayonlarni rivojlantirish "Transformatsiya rivojini qo'llab-quvvatlash dasturi" tarkibiga kiruvchi maxsus ishlanmalarga asoslanishi kerak. Turli xil bronlash tizimlari (CRS - computer reservation systems) mavjud, ularning barchasi taqdim etilayotgan xizmatlarning to'plami va texnologiya ishi bilan bir-biridan farq qiladi. Sirena, Amadeus, Gabrielle kabi eng eski tizimlarning aksariyati sizning ofisingizda o'rnatishingiz kerak bo'lgan maxsus terminallar orqali ishlaydi

Tahlil va natijalar: Korxonalarni transformatsiyalash jarayonida bir-biriga xom ashyo, resurslar, tovarlar, ishlar va xizmatlarni o'tkazish kabi o'zaro kooperatsion aloqa kasb etuvchi bir nechta xo'jalik sub'yektlari hamkorlik munosabatida bo'ladi, shuningdek, yakuniy daromad va foydani (qo'shilgan qiymat) olish bilan bog'liq o'ziga xos munosabatlarga kirishadi. Shuning uchun ham har bir tuman hokimliklari mazkur tumanning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga hissasini qo'shayotgan iqtisodiyotning bazaviy korxonalari uchun o'zining differensial "Korxonani transformatsiyalash Nizomi" ning yaratilishi va shu asosida ish faoliyati yuzasidan doimiy monitoring yuritishi kerak, chunki transformatsiyalash jarayonlari yilning to'rt faslida ham barqarorlikni ta'minlash garovidir. Bu va shunga o'xshash masalalar Respublikamizdagi yuqori boshqaruv organlariga oid tegishli me'yoriy-

h
u
q
u
q
i
y

Research Science and
Innovation House

rivojlanishiga va natijada aholi turmush farovonligini yuksalishi, tizim
s
a
m
a
r
a
d

Xulosa va takliflar: Hozirgi paytda transport kompaniyalar o‘z faoliyatlarini yuklar tashish yo‘nalishiga ham qaratmoqdalar. Masalan, Germaniya milliy temir yo‘l yuk tashuvchisi Deutsche Bahn DB Navigator deb nomlangan servis taklif qilgan. Bu servis barcha poyezdlarning qayerda ekanligini aniqlashga imkon beradi. Yaponiyada esa temir yo‘l ishni boshqarishga imkon beradigan robot yaratgan. Bu robot ekranda marshrutni korsatib bera oladi, yordam so‘ragan passajirlarga esa maslahat bera oladi. Dunyodagi eng innovatsion metropoliten Seul metropoliteni bo‘lib, unda “Metropoliten – elektron supermarket” deb nomlangan loyiha ishga tushirilgan. Kerakli mahsulotlarni tanlash va QR-kod orqali zakaz qilish uchun kerakli bo‘lgan elektron vitrinalar poyezdlarga tushush platformalarida joylashtirilgan. Barcha tanlangan va zakaz qilingan mahsulotlar siz uyga kelganingizda yetkazib beriladi. Kelajak transport tizimining ko‘rinishi, biznigcha, quyidagicha bo‘lishi kutilmoqda: Avvalo, bu rivojlanish tendentsiyalarida dunyo va mamlakatlar miqyosida bir butun integrallashgan transport tizimi paydo bo‘ladi. Bunday tizimda turli xildagi transport vositalari yordamida yuk va passajirlar tashish yagona transport tizimiga birlashib, iste‘molchilarning talablarini maksimal darajada qondiradi. Mobil ilovalar ko‘rinishidagi elektron servislarning mavjudligi, barcha transport vositalari uchun elektron biletlar sotib olish mumkinligi vaqt sarfining minimal darajaga keltirilishi, bir transportdan boshqasiga tezkorlik bilan o‘tish imkoniyatlari tufayli transport xizmatlarining sifati yuksak darajaga yetadi. Kelajak transport tizimining ko‘rinishi, biznigcha, quyidagicha bo‘lishi kutilmoqda: Avvalo, bu rivojlanish tendentsiyalarida dunyo va mamlakatlar miqyosida bir butun integrallashgan transport tizimi paydo bo‘ladi. Bunday tizimda turli xildagi transport vositalari yordamida yuk va passajirlar tashish yagona transport tizimiga birlashib, iste‘molchilarning talablarini maksimal darajada qondiradi. Mobil ilovalar ko‘rinishidagi elektron servislarning mavjudligi, barcha transport vositalari uchun elektron biletlar sotib olish mumkinligi vaqt sarfining minimal darajaga keltirilishi, bir transportdan boshqasiga tezkorlik bilan o‘tish imkoniyatlari tufayli transport xizmatlarining sifati yuksak darajaga yetadi.

d

i

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

Misol sifatida Yandex Taxi, City Taxi, Gett Taxi mamlakatimizda OK Taxi va boshqalarni keltirishimiz mumkin. Taksi chaqirish uchun endi ko‘chaga chiqish, operatorga qo‘g‘iroq qilish zarur emas, birgina mobil ilovadan foydalangan xolda smartfondan foydalanib, daqiqalar ichida taksi chaqirish mumkin. Yuqoridagi servislarning nafaqat taksi chaqirish, balki mashinani kelishini, holatini, harakatini nazorat qilishi hamda qancha mablag‘ ketishini bilib turishi taminlab beradi.

1. Shavkat Mirziyoyev “Yangi O‘zbekiston strategiyasi”.-Toshkent: “O‘zbekiston” nashriyoti, 2022.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021 yil 11 maydagi “Xizmatlar sohasini jadal rivojlantirish to‘g‘rsida”gi PQ-5113-sonli Qarori.
3. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2021 yil 26 fevraldagi “2016-2020 yillarda xizmatlar sohasini rivojlantirish dasturi to‘g‘risida”gi 55-sonli qarori. //www.lex.uz
4. Baratov, R. (2021). Prospects of Higher Education System (on the Example of Uzbekistan). *International Journal on Orange Technologies*, 3(3), 128-13
5. Морозов М.А., Морозова Н.С., Развитие цифровой сервисной экономики и ее влияние на рынок труда // Сервис plus. Т. 12. 2018. № 1. С. 100–107 DOI: 10.22412/1993-7768-12-1-10
6. Baratov, R., & Uzbekova, S. (2022). INTEGRATION OF SCIENCE, EDUCATION AND PRODUCTION IN THE PROCESS OF TRAINING. *World scientific research journal*, 4(2), 7-11.
7. Umarov O.S. Raqamli iqtisodiyot va uning rivojlanish tendensiyalari “Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar” ilmiy elektron jurnal. №3 may-iyun 2018 yil
8. Servis plus Tom 12 2018 №1 / Service plus Volume 12 2018 #1
9. [http://www. Xorazmstat.uz](http://www.Xorazmstat.uz)
10. Nodirovna M. S., Faxriddinovich U. F., Dusmurotovich U. M. Ways and Prospects for Developing the System of Residential Services in Rural Areas, Increasing Employment // *Academic Journal of Digital Economics and Stability*. – 2022. – T. 17. – С. 96-101.
11. Faxriddinovich U. F., Ismoil Xasanovich N. Ways to Improve the Efficiency of the Public Service System in a Market Economy // *Central Asian Journal of Innovations on Tourism Management and Finance*. – 2023. – T. 4. – №. 6. – С. 72-74.
12. Ulugmurodov F. F., Bahodirovich H. U. Prospects of Developing Active Tourism in Uzbekistan // *Central Asian Journal of Innovations on Tourism Management and Finance*. – 2023. – T. 4. – №. 6. – С. 69-71.
13. Bekmurodovna Y. D., Bakhodirovich E. D. PROBLEMS IN THE ERA OF GLOBALIZATION AND INNOVATIVE SOLUTIONS TO THEM // *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*. – 2023. – T. 11. – №. 4. – С. 329-331.
14. Faxriddinovich U. F., Dilmurod o'g'li A. A., Mashrab o'g'li U. M. MECHANISMS FOR IMPROVING THE EFFICIENCY OF SMALL BUSINESS AND PRIVATE ENTREPRENEURSHIP IN THE DIGITAL ECONOMY // *Gospodarka i Innovacje*. – 2023. – T. 36. – С. 360-362.
15. Faxriddinovich U. F. et al. Prospects for the Development of Small Business and Private Entrepreneurship in the Digital Economy // *Central Asian Journal of Innovations on Tourism Management and Finance*. – 2023. – T. 4. – №. 6. – С. 92-94.
16. Faxriddinovich U. F. et al. WAYS TO ACHIEVE HIGH EFFICIENCY WITH THE HELP OF DIGITAL TECHNOLOGIES IN THE AGRO-INDUSTRIAL

COMPLEX //Galaxy International Interdisciplinary Research Journal. – 2023. – T. 11. – №. 4. – C. 979-980.

17. Faxriddinovich U. F., Bakhodirovich E. D., Rustam o‘g‘li S. M. THE ROLE OF STUDENT ACTIVISM IN THE DIGITIZATION OF EDUCATION (THE HEMIS PROGRAM AND THE SYSTEM OF CREDIT MODULES) //British Journal of Global Ecology and Sustainable Development. – 2023. – T. 16. – C. 220-222.

18. Faxriddinovich U. F. FORMATION OF INDEPENDENT THINKING OF STUDENTS USING INTERACTIVE METHODS IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS //International Journal of Studies in Advanced Education. – 2023. – T. 2. – №. 05. – C. 73-75.

19. Faxriddinovich U. F., Bakhodirovich E. D. THE MAIN DIRECTIONS OF DEVELOPMENT OF INNOVATIVE ACTIVITIES IN THE SERVICE SECTOR IN THE DIGITAL ECONOMY //" ONLINE-CONFERENCES" PLATFORM. – 2023. – C. 98-100.

20. Faxriddinovich U. F., Xatam o‘g‘li S. B. MECHANISMS FOR IMPROVING THE EFFECTIVENESS OF EDUCATIONAL SERVICES IN THE DIGITAL ECONOMY. – 2023.

21. Faxriddinovich U. F. MECHANISMS FOR FURTHER IMPROVEMENT OF THE EDUCATION SYSTEM IN THE DIGITAL ECONOMY //Galaxy International Interdisciplinary Research Journal. – 2023. – T. 11. – №. 5. – C. 722-724.

22. Faxriddinovich U. F., Umidbek o‘g‘li R. F., Xatam o‘g‘li S. B. BUY-SIDE AND SELL-SIDE SYSTEM IN ELECTRONIC COMMERCE //Galaxy International Interdisciplinary Research Journal. – 2023. – T. 11. – №. 12. – C. 1531-1536.

23. Faxriddinovich U. F., Valizoda N. U., Raxmatillo O‘g‘li X. S. ANALYSIS OF THE MAIN CAUSES OF POVERTY IN COUNTRIES AROUND THE WORLD //Gospodarka i Innowacje. – 2023. – T. 42. – C. 584-587.

24. Faxriddinovich U. F., Sa‘dullayevich Q. A., Vohid o‘g‘li A. J. The Role of Artificial Intelligence and Smart Media in the Development of Tourism Services //International Journal of Scientific Trends. – 2023. – T. 2. – №. 12. – C. 67-70.

25. Faxriddinovich U. F., Yoqubovich K. A. XITOIY IQTISODIYOTI VA UNING JAHON IQTISODIYOTIDA TUTGAN O‘RNI //Journal of marketing, business and management. – 2023. – T. 2. – №. 8. – C. 45-50.

26. Ulugmurodov F. F., Karshiev S. A., Akbarov J. V. NEW CHARACTERISTICS OF MOBILE TECHNOLOGY INNOVATIONS IN E-COMMERCE //Journal of marketing, business and management. – 2023. – T. 2. – №. 8. – C. 56-59.

27. Ulugmurodov F. F., Nabiyeva U. V. QISHLOQ XO‘JALIGI KORXONALARINI RIVOJLANTIRISH ORQALI ISHSIZLAR SONINI KAMAYTIRISH //Journal of Science-Innovative Research in Uzbekistan. – 2024. – T. 2. – №. 1. – C. 580-586.

28. Faxriddinovich U. F., Raxmatillo O'g'li X. S., Valizoda N. U. Effective Use Of Crowdfunding Opportunities In The Organization Of Electronic Business In The Conditions Of The Digital Economy //Gospodarka i Innowacje. – 2023. – T. 42. – С. 788-791.

29. Faxriddinovich U. F., Dilmurod o'g'li A. A., Mashrab o'g'li U. M. MECHANISMS FOR IMPROVING THE EFFICIENCY OF SMALL BUSINESS AND PRIVATE ENTREPRENEURSHIP IN THE DIGITAL ECONOMY //Gospodarka i Innowacje. – 2023. – T. 36. – С. 360-362.

30. Faxriddinovich U. F., O'g'li N. M. X. COVID-19 PANDEMIYASINING ROSSIYA IQTISODIYOTIGA TA'SIRI //Journal of marketing, business and management. – 2023. – T. 2. – №. 8. – С. 39-44.

31. Faxriddinovich U. F., Xusniddinovich A. F. O 'ZBEKISTON IQTISODIYOTINING RIVOJLANISHIDAGI MUAMMOLAR VA YECHIMLAR //Journal of marketing, business and management. – 2023. – T. 2. – №. 8. – С. 60-63.

32. Durbek M., Faxriddinovich U. M. F. O 'ZBEKISTONDA TRANSPORT XIZMATLAR BOZORINI RIVOJLANTIRISH IMKONIYATLARI //Journal of marketing, business and management. – 2023. – T. 2. – №. 8. – С. 12-16.

33. Faxriddinovich U. F., O'g'li N. M. X. COVID-19 PANDEMIYASINING ROSSIYA IQTISODIYOTIGA TA'SIRI //Journal of marketing, business and management. – 2023. – T. 2. – №. 8. – С. 39-44.

34. Artikova S. I., Abduraxmonov S. A. O. G. L., Abduraxmonov S. A. O. G. L. Maishiy xizmat ko'rsatish sohasini rivojlanishining iqtisodiy ahamiyati //Science and Education. – 2022. – T. 3. – №. 11. – С. 1182-1189.

35. Артикова Ш. И. Теоретические вопросы занятости населения в условиях развития сферы услуг //Приоритетные направления развития науки и образования. – 2020. – С. 60-62.

36. Артикова Ш. И. Маиший хизматлар соҳаси ривожланишининг ўзига хос хусусиятлари ва шарт-шароитлари //Экономика и финансы (Узбекистан). – 2022. – №. 6 (154). – С. 33-42.

37. Артикова Ш. И. и др. Аҳоли турмуш даражасини оширишда маиший хизмат кўрсатиш соҳасининг ўрни //Science and Education. – 2022. – T. 3. – №. 11. – С. 1278-1284.

Research Science and
Innovation House

